

СЕКЦІЯ № 1 ПРОФЕСІЙНА МОВНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ

*(Модератор – професор кафедри філології та військового перекладу
Вікторія ПОСМІТНА)*

*Проблеми досягнення ефективності мовної комунікації у виконанні
завдань професійної діяльності в сучасних умовах та
з урахуванням сучасних інформаційних загроз.*

*Тематика: чинники та засоби досягнення ефективності комунікації,
особливості професійної комунікації в сучасних умовах, шляхи протидії
інформаційній агресії мовними та комунікативними засобами.*

АГАЄВ Тимур Ельханович,
курсант 325 навчальної групи
факультету службово-бойової
діяльності, Київський інститут
Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:
СКИБА Оксана Миколаївна,
старший викладач кафедри філології
та військового перекладу, Київський
інститут Національної гвардії
України
(м. Київ, Україна)

СЛОВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ: РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Цифрова комунікація сучасності надала інформації статус стратегічного ресурсу, який визначає не лише економічну конкурентоспроможність держав, а й політичну стабільність, безпеку та соціальну згуртованість суспільства. Дезінформація, як цілеспрямований процес створення і поширення викривлених або хибних повідомлень, стала одним із найпотужніших інструментів гібридних впливів. У такому контексті слово перестає бути нейтральним засобом обміну інформацією. Воно стає інструментом впливу, формування громадської думки та навіть зброєю, що здатна змінювати політичну реальність. Саме тому професійна комунікація, заснована на етичних принципах і достовірності, набуває захисної функції – стає бар'єром між правдою і маніпуляцією, між свідомим вибором і нав'язаним переконанням.

Поняття «дезінформація» виходить за межі випадкових неточностей чи помилок у передачі даних. Це цілеспрямована діяльність, метою якої є спотворення

сприйняття реальності з боку аудиторії, підрив довіри до інституцій, посилення розколів у суспільстві. Як зазначають Клер Вордл і Хосейн Деракшан [7], сучасні інформаційні розлади можна поділити на три категорії – misinformation, disinformation і malinformation – залежно від мотивів і наслідків поширення неправди. В усіх випадках вирішальну роль відіграє мова: через неї формується емоційне тло повідомлення, вибудовується його достовірність, створюється ефект близькості чи авторитетності.

Сучасні дослідження когнітивних процесів доводять, що повторення фейкових повідомлень, навіть у спростувальному контексті, підвищує рівень їхньої правдоподібності через феномен «ефекту ілюзорної правди» [3]. Таким чином, інформаційна атака не лише підміняє факти, а й руйнує здатність аудиторії до критичного осмислення, створюючи ситуацію епістемічної втоми. У таких умовах професійна комунікація стає не просто каналом поширення достовірних відомостей, а своєрідним щитом свідомості, який допомагає підтримувати довіру до істини як соціальної цінності.

У межах філософії мови Джон Остін наголошував, що мовлення є не лише описом дійсності, а й дією, здатною змінювати її. Кожне висловлення виконує перформативну функцію – воно може створювати відносини довіри чи недовіри, мобілізувати або деморалізувати, надихати або руйнувати. З цієї перспективи слово набуває не лише інформативної, а й етичної, соціальної та політичної ваги. У ситуації інформаційних загроз ця перформативність слова набуває особливого значення, адже саме через мовні конструкції і вибір тональності комунікатор може або нейтралізувати маніпуляцію, або, навпаки, ненавмисно її посилити [2].

Професійна комунікація у сфері безпеки, медіа чи освіти має спиратися на розуміння цієї перформативної природи мови. Вона передбачає не лише точність фактів, а й уважне ставлення до прагматичних аспектів мовлення – інтонації, контексту, емоційного навантаження, аудиторних очікувань. Слово, сказане публічно, створює нову реальність, і від його змісту, етики й достовірності залежить рівень довіри до комунікатора та до суспільних інституцій загалом.

Професійна комунікація виконує в умовах дезінформаційного тиску декілька важливих функцій, які взаємодоповнюють одна одну. По-перше, вона забезпечує ідентифікацію фейків і своєчасне спростування неправдивих повідомлень. Проте ефективність такого спростування залежить не лише від фактів, а й від способу їх подання. Як зазначає Левандовскі, надмірна агресивність або знецінення аудиторії можуть викликати зворотний ефект, коли людина ще більше переконується у власних хибних уявленнях. По-друге, професійна комунікація повинна бути прозорою та етичною спрямованістю. Лише відкритість джерел, чіткість аргументації та послідовність у висловлюваннях здатні створювати довіру, без якої будь-яка боротьба з дезінформацією стає безрезультатною [4].

Крім того, важливим елементом комунікаційного захисту є медіаосвіта. Як наголошує ЮНЕСКО у своїх рекомендаціях щодо медіа- та інформаційної грамотності, навчання навичкам критичного аналізу інформації має починатися ще в школі і продовжуватися в університетах, особливо для майбутніх журналістів,

педагогів і державних службовців [5]. Освічений користувач інформації стає активним фільтром, який не просто споживає контент, а й оцінює його достовірність, джерела та наміри автора.

Український досвід боротьби з дезінформацією, особливо після 2014 року, демонструє, що слово може бути не менш потужним, ніж військові засоби оборони. Після початку гібридної війни Україна стала об'єктом безпрецедентних інформаційних атак, спрямованих на створення атмосфери недовіри, страху та хаосу. Відповіддю стало формування мереж громадянських ініціатив, журналістських платформ і державних структур, які працюють над фактчекінгом, стратегічними комунікаціями та просвітництвом. Такі ресурси, як VoxCheck [6], Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки [1], стали не просто інструментами реагування, а школою нової етики публічного слова. Їхня діяльність засвідчує, що боротьба з дезінформацією вимагає поєднання аналітики, швидкості реагування та емоційної врівноваженості. Надмірно полемічний тон чи саркастична риторика можуть мимоволі підсилити противника, тоді як спокійне, доказове й людяне слово створює ефект стійкості та впевненості.

Ефективна протидія дезінформації неможлива без формування культури професійного мовлення та відповідального ставлення до комунікації. Освіта відіграє тут вирішальну роль. Підготовка фахівців будь-якої сфери – від журналістики до державного управління чи військової справи – повинна включати не лише мовну й комунікативну компетентність, а й етичну, критичну, когнітивну гнучкість. Студенти мають навчатися не лише будувати тексти, а й аналізувати комунікативні наміри, розпізнавати маніпулятивні стратегії, розуміти семантичні зсуви та наслідки мовних рішень. У цьому сенсі комунікатор стає не просто фахівцем зі слова, а аналітиком соціальних процесів, медіатором між фактами і суспільною свідомістю.

Водночас боротьба з дезінформацією породжує низку етичних дилем. Занадто жорсткий контроль за інформаційним простором може перетворитися на цензуру, підриваючи базові демократичні принципи. Професійна комунікація має залишатися у межах правди, а не пропаганди. Її сила полягає у відкритості, фактичності й довірі, а не в нав'язуванні позицій. Слово, що переконує через розуміння, має більшу стійкість, ніж слово, що домінує через примус. Таким чином, у процесі інформаційного опору важливо зберегти баланс між захистом і свободою, між відповідальністю і відкритістю, між ефективністю та гуманністю.

Слово є не лише засобом комунікації, а й носієм етичного сенсу, політичної ваги й культурного коду. У світі, де інформаційна зброя стає не менш небезпечною, ніж фізична, професійна комунікація постає як форма захисту свідомості та правди. Її місія полягає у створенні простору довіри, розвитку критичного мислення й формуванні культури відповідального мовлення. Досвід України підтверджує, що там, де слово залишається чесним, стійким і людяним, дезінформація втрачає силу. Отже, професійне, етичне та усвідомлене слово стає справжнім інструментом оборони – не лише інформаційної, а й духовної, громадянської та культурної.

Список використаних джерел

1. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. URL: <https://spravdi.gov.ua/> (дата звернення: 02.11.2025).
2. Austin J .L. How to Do Things with Words. Oxford : The Clarendon Press. 1962. 174 p.
3. Lazer, D. M. J. et al. The Science of Fake News. *Science*. 2018. Vol. 359, Iss. 6380. P. 1094–1096.
4. Lewandowsky S., Ecker U.K.H., Cook J. Beyond Misinformation: Understanding and Responding to the Post-Truth Era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2020. Vol. 6, Iss. 4. P. 353–369.
5. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines / A. Grizzle et al : e-book. UNESCO. 2013. 196 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000225606> (дата звернення: 02.11.2025).
6. VoxCheck. Фактчекінговий проєкт незалежної аналітичної платформи «Вокс Україна». URL: <https://voxukraine.org/ru/voks-chek-2> (дата звернення: 02.11.2025).
7. Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making : e-report. Council of Europe. 2017. 109 p. URL: <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html#> (дата звернення: 02.11.2025).